



ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 29 sierpnia 2018 r.

Pozycja 131

POSTANOWIENIE z dnia 12 kwietnia 2018 r. Sygn. akt Ts 133/17

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Tuleja,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej H.S. i K.G. w sprawie zgodności:

art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych (Dz. U. Nr 44, poz. 255, ze zm.) z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

- 1) podjąć zawieszone postępowanie,
- 2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 30 czerwca 2017 r. (data nadania) H.S. i K.G. (dalej: skarżący), jako spadkobiercy L.G., wystąpili o stwierdzenie, że art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych (Dz. U. Nr 44, poz. 255, ze zm.; dalej: ustawa z 21 czerwca 1990 r.) w zakresie, w jakim przepis ten „umożliwia dochodzenie przez Skarb Państwa lub inną państwową osobę prawną zwrotu korzyści uzyskanych w wyniku posługiwania się przez stronę prawomocną decyzją administracyjną, wydaną przez uprawniony do tego organ administracji publicznej”, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została sformułowana w związku z następującą sprawą.

Wyrokiem z 22 czerwca 1989 r. (...) Sąd Wojewódzki w K. ustalił, że L.G., w związku z rozpoczętą w 1939 r. wojną, pozostawił we wsi B., tj. wsi niewchodzącej w skład obecnego obszaru państwa polskiego, zabudowaną nieruchomość gruntową (dalej: mienie zabużańskie). Postanowieniem z 12 września 1990 r. Sąd Rejonowy w K. stwierdził, że skarżący są uprawnieni do otrzymania odszkodowania za mienie zabużańskie.

10 sierpnia 1998 r. Kierownik Urzędu Rejonowego w K. wydał skarżącym zaświadczenie (znak: ...), w którym stwierdził, że jako spadkobiercy są uprawnieni do ubiegania się

o odszkodowanie za mienie zabużańskie. Jego wartość wyceniono na 8.095.908,00 zł. Podstawą wyceny był operat szacunkowy, sporządzony przez rzeczoznawcę we wrześniu 1997 r.

Po uzyskaniu tego zaświadczenia, skarżący na przetargach organizowanych przez Skarb Państwa nabywali nieruchomości, płacąc na poczet ceny wskazaną w zaświadczeniu wartością mienia. 31 stycznia 2002 r. skarżący wygrali przetarg na sprzedaż Ośrodka Szkolno-Wypoczynkowego Lasów Państwowych w O. (dalej: ośrodek). Nabytą za 1.400.000,00 zł nieruchomość, 19 marca 2002 r. sprzedali za 450.000,00 zł.

Wskutek przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli, Delegaturę w Z., kontroli prawidłowości sprzedaży ośrodka ustalono, że określona w sporządzonym we wrześniu 1997 r. operacie szacunkowym wartość mienia zabużańskiego została rażąco zawyżona. Jak ustalono, jego rzeczywista wartość rynkowa wynosiła 287.000,00 zł. Rzeczoznawca, który sporządził operat szacunkowy, został skazany za popełnienie przestępstwa poświadczenia nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie w sprawie.

W decyzji z 24 lutego 2004 r. Wojewoda stwierdził nieważność zaświadczenia Kierownika Urzędu Rejonowego w K. z 10 sierpnia 1998 r. z uwagi na nieprawidłowe określenie wartości mienia zabużańskiego. Rozstrzygnięcie to uchylił Minister Skarbu Państwa. W decyzji z 25 sierpnia 2009 r., wskazał, że wprawdzie zaświadczenie to zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa ale wobec nieodwracalnych skutków prawnych jakie wywołało, nie można stwierdzić jego nieważności.

W pozwie z 2012 r. Skarb Państwa reprezentowany przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Nadleśniczego Nadleśnictwa Z., zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa (dalej: powód), zażądał od skarżących 1.360.000,00 zł tytułem zwrotu korzyści niesłusznie uzyskanych przez nich kosztem Skarbu Państwa wraz z ustawowymi odsetkami. Wyrokiem z 29 lipca 2013 r. (...) Sąd Okręgowy w K., II Wydział Cywilny oddalił powództwo, stwierdzając, że wprawdzie skarżący uzyskali niesłusznie korzyść kosztem Skarbu Państwa, ale nie ma podstaw do uwzględnienia powództwa na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z 21 czerwca 1990 r. Zdaniem sądu przepis ten ma zastosowanie tylko wtedy, gdy do uzyskania korzyści z majątku Skarbu Państwa dochodzi bezpośrednio na podstawie samej czynności prawnej lub decyzji administracyjnej przenoszącej własność lub inne prawo majątkowe. Sąd nie znalazł także podstaw do uwzględnienia powództwa na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Wyrokiem z 23 stycznia 2014 r. (...) Sąd Apelacyjny w K., I Wydział Cywilny (dalej: Sąd Apelacyjny w K.) oddalił apelację powoda. Od powyższego orzeczenia powód wniósł skargę kasacyjną. Wyrokiem z 23 października 2015 r. (...) Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w K. do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy nie podzielił poglądu o wyłączeniu zastosowania w sprawie skarżących art. 1 ust. 1 ustawy z 21 czerwca 1990 r. Wskazał, że zastosowanie tego przepisu rozważać można w odniesieniu do umów sprzedaży, które Skarb Państwa zawarł ze skarżącymi i w ramach których uzgodniono, że na poczet ceny zostanie zaliczona wartość pozostawionych nieruchomości określona w treści zaświadczenia z 1998 r. Wyrokiem z 16 lutego 2017 r. (...) Sąd Apelacyjny w K. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od każdego ze skarżących na rzecz powoda po 115.357,44 zł z ustawowymi odsetkami, oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach: procesu, sądowych i zastępstwa prawnego (pkt 1 lit. a-g sentencji) a także oddalił apelację w pozostałej części i rozstrzygnął o kosztach: postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym oraz sądowych w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym (pkt 2-7 sentencji). Orzeczenie to, wraz z uzasadnieniem, zostało doręczone skarżącym 31 marca 2017 r.

Skarżący poinformowali, że od powyższego orzeczenia wnieśli skargę kasacyjną. Sprawa została wpisana do repertorium pod sygnaturą akt (...), co Trybunał ustalił *ex officio*. Postanowieniami z 18 lipca i 16 sierpnia 2017 r. (...) Sąd Apelacyjny w K. wstrzymał wobec

skarżących wykonanie wyroku sądu z 16 lutego 2017 r., co Trybunał także ustalił z urzędu. Kopie tych rozstrzygnięć zostały doręczone Trybunałowi za pośrednictwem Sądu Najwyższego 28 września 2017 r.

6 lipca 2017 r. reprezentujący skarżących adwokat przedstawił pełnomocnictwo (z 6 czerwca 2017 r.), w którym H.S. umocowała go do sporządzenia skargi konstytucyjnej i reprezentowania jej w postępowaniu przed Trybunałem w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w K. z 16 lutego 2017 r. Z kolei 25 lipca 2017 r. (data nadania) pełnomocnik złożył pismo (z 30 czerwca 2017 r.), w którym K.G. „cofnął” udzielone mu „upoważnienie” do reprezentowania go w postępowaniu przed Trybunałem w sprawie zakończonej wskazanym orzeczeniem.

W związku z tym, w zarządzeniu z 26 września 2017 r. (doręczonym K.G. 4 października 2017 r.) sędzia Trybunału Konstytucyjnego wezwał skarżącego do usunięcia braku formalnego skargi, tj. do ustanowienia – zgodnie z art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: u.o.t.p. TK) – pełnomocnika procesowego w osobie adwokata lub radcy prawnego oraz poinformowanie o tym Trybunału. W ustawowym terminie skarżący nie doręczył dokumentu, o którym mowa w zarządzeniu.

W piśmie procesowym z 9 października 2017 r. pełnomocnik skarżącej, w związku z „cofnięciem” mu „upoważnienia” do reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, wniósł o „rozpoznanie złożonej skargi wyłącznie na rzecz skarżącej”.

Postanowieniem z 29 listopada 2017 r. Trybunał Konstytucyjny, na podstawie art. 78 u.o.t.p., zawiesił postępowanie do czasu rozpoznania skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy.

Postanowieniem z 14 lutego 2018 r. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej. Kopia tego orzeczenia wpłynęła do Trybunału 26 lutego 2018 r.

Skarżący twierdzą, że zaskarżony przez nich art. 1 ust. 1 ustawy z 21 czerwca 1990 r. w zakresie wskazanym w skardze narusza wyrażone w art. 2 Konstytucji zasady: zaufania obywateli do państwa i prawa oraz ochrony praw słusznie nabytych. Przepis ten bowiem w „praktyce powoduje (...), że każda decyzja, na mocy której strona nabywa jakiejkolwiek uprawnienie może być podważona (...)”. To zaś powoduje niepewność sytuacji podmiotów korzystających z przyznanych im uprawnień. Jak zauważyli skarżący, po upływie nawet kilku lat może się bowiem okazać, że – tak jak w sprawie, w związku z którą wnieśli skargę do Trybunału – Skarb Państwa zażąda od nich zwrotu korzyści uzyskanych wskutek wykorzystania tych uprawnień. Zakwestionowany w skardze przepis – jak zarzucili skarżący – pozwala także na autorytatywne „zmienianie przez państwo sytuacji osób, które uzyskały na podstawie ostatecznej decyzji administracyjnej jakieś prawo podmiotowe [tj. skonkretyzowane prawo do rekompensaty za mienie zabużańskie], przy zastosowaniu przesłanek niezależnych od dobrej bądź złej woli takich osób”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji skargę konstytucyjną może wnieść „każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone”. Oznacza to, że warunkiem dopuszczalności skargi jest nie każde naruszenie Konstytucji, ale tylko takie, które dotyczy wyrażonych w niej norm regulujących wolności lub prawa człowieka i obywatela. W związku z tym, art. 53 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: u.o.t.p. TK) zobowiązuje występującego ze skargą do wskazania, która jego konstytucyjna wolność lub które jego konstytucyjne prawo o charakterze podmiotowym i w jaki sposób zostały naruszone.

W sprawie będącej przedmiotem wstępnego rozpoznania skarżący żąda zbadania zgodności zakwestionowanego przepisu z art. 2 Konstytucji.

Trybunał przypomina, że o charakterze norm określonych w tym przepisie ustawy zasadniczej wypowiadał się już wielokrotnie, w tym najpełniej w postanowieniu z 12 grudnia 2000 r. i w wydanym w pełnym składzie postanowieniu z 23 stycznia 2002 r. (sygn. Ts 105/00, OTK ZU nr 1/B/2002, poz. 59 i 60).

W tej sprawie Trybunał, zbadawszy dopuszczalność dochodzenia w trybie skargi ochrony zasad określonych w art. 2 Konstytucji, wskazał przede wszystkim na konieczność precyzyjnego określenia wolności lub prawa podmiotowego, wyinterpretowanych z przepisu, którego naruszenie ma uzasadnić legitymację do wniesienia skargi konstytucyjnej. Trybunał podkreślił przy tym, że chodzi tu o prawa lub wolności przyjmujące normatywną postać praw podmiotowych. To znaczy o prawa, których adresatem jest obywatel (lub inny podmiot prawa), które kształtują jego sytuację prawną i dają mu możliwość wyboru zachowania się, tj. spełnienia lub niespełnienia normy prawnej. Podstawą do wniesienia skargi nie jest powołanie się przez skarżącego na naruszenie norm prawnych wynikających z art. 2 Konstytucji. Ze względu na swój przedmiotowy charakter są one bowiem adresowane przede wszystkim do ustawodawcy i wyznaczają sposób unormowania poszczególnych dziedzin życia publicznego. Odwołanie się – tak jak w analizowanej sprawie – do zasad: zaufania obywateli do państwa i ochrony praw słusznie nabytych może mieć znaczenie tylko wtedy, gdy skarżący wskaże równocześnie wolność lub prawo podmiotowe, które mają swoje źródło w przepisie Konstytucji i zostały ograniczone na skutek naruszenia powyższej zasady (zob. także postanowienia TK z: 19 grudnia 2001 r., sygn. SK 8/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 272 oraz 26 czerwca 2002 r., sygn. SK 1/02, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 53).

Skoro w rozpatrywanej sprawie skarżący zarzucili niezgodność art. 1 ust. 1 ustawy z 21 czerwca 1990 r. wyłącznie z art. 2 Konstytucji, to nie wskazali naruszonych wolności lub praw, a w konsekwencji nie określili sposobu ich naruszenia.

Analizowana skarga nie spełnia zatem podstawowego warunku określonego w art. 79 ust. 1 Konstytucji, doprecyzowanego w art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p. TK.

Wskazana okoliczność jest – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p. TK – podstawą odmowy nadania analizowanej skardze konstytucyjnej dalszego biegu.

2. Trybunał zwraca uwagę także na to, że zgodnie z art. 44 ust. 1 u.o.t.p. TK w zakresie sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej oraz zażalenia na postanowienie o odmowie nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu, a także reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem istnieje obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego, chyba że skarżącym jest sędzia, prokurator, adwokat, radca prawny, notariusz, profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych. W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może – na podstawie art. 44 ust. 2 u.o.t.p. TK – złożyć do sądu rejonowego swego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla siebie adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Niezależnie od tego, czy skarżącego reprezentuje pełnomocnik z wyboru czy z urzędu, do skargi dołącza się pełnomocnictwo szczególne lub postanowienie właściwego sądu o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu wraz z pismem właściwej okręgowej rady adwokackiej lub okręgowej izby radców prawnych wyznaczającym (odpowiednio) adwokata lub radcę prawnego do reprezentowania skarżącego (art. 53 ust. 2 pkt 3 u.o.t.p. TK).

Należy zauważyć, że skarżący K.G. nie dołączył do skargi dokumentu, o którym mowa w art. 53 ust. 2 pkt 3 u.o.t.p. TK. Złożył natomiast oświadczenie o „cofnięciu upoważnienia” do reprezentowania go w postępowaniu przed Trybunałem adwokatowi, który sporządził w jego imieniu skargę. W związku z tym sędzia Trybunału, w zarządzeniu z 26 września 2017 r. (doręczonym skarżącemu 4 października 2017 r.) wezwał go do usunięcia braku formalnego skargi, tj. do ustanowienia – zgodnie z art. 44 ust. 1 u.o.t.p. TK – pełnomocnika pro-

cesowego w osobie adwokata lub radcy prawnego oraz poinformowanie o tym Trybunału Konstytucyjnego. W ustawowym terminie 7 dni skarżący nie doręczył pełnomocnictwa, nie poinformował także o niemożności ustanowienia zastępstwa prawnego lub o wystąpieniu z wnioskiem do sądu rejonowego w celu ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Skarżący nie wycofał także skargi konstytucyjnej (art. 56 ust. 2 pkt 2 u.o.t.p. TK).

W tym stanie rzeczy Trybunał stwierdza, że skarżący nie uzupełnił w terminie braku formalnego skargi.

Okoliczność ta jest – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 2 u.o.t.p. TK – kolejną podstawą odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej K.G.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak na wstępie.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p. TK skarżącemu przysługuje prawo do wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.